کندهار پوهنتون
د فارمسي پوهنځی
عمومي خانکه

کلینیکي او چاپیریالي زهر پوهنه

اووم سمستر

Ketabton.com

لومړی چاپ

ژباړن: پوهنیار مولانا ضیاءالاسلام محمدي

۱۴۰۵

ketabton.com - The Digital Library

کندهار پوهنتون
فارمسي پوهنځی
عمومي څانګه

کلینیکي او چاپیریالي زهر پوهنه

(Clinical and Environmental Toxicology)

ژباړن او راټولوونکی :پوهنیار مولانا ضیاءالاسلام محمدي

لومړی چاپ : ۱۴۰۵ ل - ۱۴۴۸ س

ketabton.com - The Digital Library

کندهار پوهنتون
فارمسي پوهنځی
عمومي څانګه

کلینیکي او چاپیریالي زهر پوهنه

(Clinical and Environmental Toxicology)

ژباړه او علمي تدوین :پوهنیار مولانا ضیاءالاسلام محمدي
فارمسي پوهنځی عمومي څانګې کادري غړی

لومړی چاپ : ۱۴۰۵ ل - ۱۴۴۸ س

ketabton.com - The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

ketabton.com - The Digital Library

د کتاب پېژندنه

دکتاب نوم	کلينيکي او چاپيريالي زهر پوهنه *Clinical and Environmental Toxicology*
ژباړه او علمي تدوين	پوهنيار مولانا ضياءالاسلام محمدي
اصلي اثر	*Pillay, V. V. Modern Medical Toxicology. 4th ed. New Delhi: Jaypee Brothers Medical Publishers.*
ډيزاين	مولانا ضياءالاسلام محمدي
چاپ نوبت	لومړی چاپ
چاپ کال	۱۴۰۵ ل – ۱۴۴۸ س
پته	کندهار پوهنتون، فارمسي پوهنځی عمومي څانګه
برېښنايي پته	zia.islam001202@gmail.com
اړيکو شمېرې	۰۷٦۵۹۴۲۴۵۲ – ۰۷٦۷۲۰۹۰۰۰
چاپ ځای	محمودي خپرندويه ټولنه

"دا علمي اثر د «**کلينيکي او چاپيريالي زهر پوهنې**» د اساسي موضوعاتو د سيستماتيکې مطالعې او اکاډميک تدريس په موخه ترتيب، تدوين او ژباړل شوی دی؛ څو د فارمسي، طب او اړوندو روغتيايي او محيطي علومو پوهنځيو محصلينو ته د درملو، چاپيريالي ککړونکو او نورو زهرجنو موادو، د هغوی د مسموميتونو، توکسيکو-ډيناميکي اغېزو، کلينيکي مظاهرو (نښو)، تشخيص او تدابيرو (درملنې) په اړه بنسټيز، مستند او عملي معلومات په يو منظم او جامع علمي چوکاټ کې وړاندې کړي".

د چاپ حقوق

ټول حقوق محفوظ دي© ۱۴۰۵ ل – ۲۰۲٦ ز

د کلينيکي او چاپيريالي زهرپوهنې د دې اثر د پښتو ژباړې او علمي تدوين ټول حقوق له ژباړونکي سره خوندي دي.

د دې اثر د ژباړې، علمي تدوين، ترتيب او محتوا هر ډول غيرمجاز نقل، بياچاپ، برېښنايي تکثير، ذخيره کول، خپرول، د ليکلي اجازې له ترلاسه کولو پرته، منع دي.

د هر ډول سرغړونې په صورت کې به د نافذه قوانينو له مخې قانوني اقدام کېږي.

ketabton.com - The Digital Library

ډالی

دا اثر د هغو مینو، دعاوو او یادونو په نوم ډالی کوم چې زما د علمي سفر په هر گام کې راسره ملې وې.

د خپل گران شهید بابا پاک روح ته؛

چې سپېڅلی نوم او تلپاتې یاد یې زما د ژوند په اوږده لار کې د عزم، همت او ویاړ سرچینه ده.

خپلو قدرمنو مور او پلار ته؛

چې مینه، دعا او ملاتړ یې زما د هرې هڅې تر شا ولاړ دی او د ژوند په هر پړاو کې یې زما لاس نیولی دی.

خپلې درنې او صابرې کورنۍ ته؛

چې زما د علمي بوختیاوو او اوږدو مصروفیتونو پر مهال یې د ژوند مسوولیتونه په مینه، زغم او وفادارۍ پر مخ یوووړل.

او د هېواد د روغتیایي علومو ټولو استادانو او محصلینو ته؛

چې د علم او مسلکي خدمت له لارې د انسان د روغتیا د ساتنې او د ټولنې د هوساینې لپاره هڅې کوي.

په درنښت

پوهنیار مولانا ضیاءالاسلام محمدي

د کندهار پوهنتون د فارمسي پوهنځي کادري غړی

ketabton.com - The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

تقریظ

الحمد لله رب العالمین، والصلاة والسلام علی سیدنا محمد وعلی آله وصحبه أجمعین.

علم او پوهه د بشري ژوند د پرمختګ او د ټولنې د هوساینې بنسټ جوړوي، او د علمي اثارو ژباړه، تدوین او خپرول د علم د انتقال، پراختیا او بډاینې له مهمو لارو څخه دي. په ځانګړې توګه د روغتیایي علومو په برخه کې د معیاري او باوري علمي منابعو برابرول د محصلینو او مسلکي کادرونو د علمي ظرفیت په لوړولو کې ارزښتمن رول لري.

د کلینیکي او چاپیریالي زهرپوهنې علمي اثر، چې د پوهنیار مولانا ضیاءالاسلام محمدي له خوا پښتو ته ژباړل شوی او علمي تدوین یې ترسره شوی، د زهرپوهنې مهم او بنسټیز مطالب په منظم، علمي او اکاډمیک ډول وړاندې کوي. په دې اثر کې د زهرجنو موادو، مسمومیتونو، توکسیکوډینامیکي اغېزو، کلینیکي نښو، تشخیص، درملنې او چاپیریالي زهرجنو عواملو اړوند مهم موضوعات په یوه منظم علمي چوکاټ کې راټول شوي دي.

د دې اثر له مهمو ځانګړنو څخه د مطالبو منظم ترتیب، د علمي اصطلاحاتو مناسب استعمال، د معتبرو علمي سرچینو څخه ګټه اخیستنه او د پښتو ژبې په علمي او اکاډمیکه بڼه د تخصصي مطالبو وړاندې کول دي. دغه اثر په ځانګړې توګه د فارمسي پوهنځي د محصلینو لپاره د زهرپوهنې په برخه کې یو ګټور درسي او علمي مرجع ګڼل کېدای شي او د استادانو او نورو روغتیایي مسلکي کسانو لپاره هم د استفادې وړ علمي مواد وړاندې کوي.

د کندهار پوهنتون د فارمسي پوهنځي ریاست د دې علمي او ژباړنیزې هڅې هرکلی کوي او د پوهنیار مولانا ضیاءالاسلام محمدي د علمي خدمتونو او هڅو قدرداني کوي. هیله ده چې دغه اثر د علمي منابعو په بډاینې، د محصلینو د علمي کچې په لوړولو او د پښتو ژبې د تخصصي علمي ادبیاتو په پراختیا کې اغېزمن رول ولوبوي.

والله ولي التوفیق

پوهنمل ډاکټر محب الله ماکو

د فارمسي پوهنځي رئیس

ketabton.com - The Digital Library

د پیل خبرې

الحمد لله رب العالمین، والصلوة والسلام علی خیر خلقه محمد وآله وأصحابه أجمعین، أما بعد:

په داسې یو زرین او له چټکو بدلونونو ډک عصر کې چې د ساینس او بېلابېلو علوموبېساري پرمختګ د انسان د هوساینې او روغتیا لپاره نوي فرصتونه او ابعاد رامنځته کړي دي، ورسره جوخت د نویو کیمیاوي موادو، مصنوعي درملو او بېلابېلو چاپېریالي ککړونکو د پراخ استعمال له امله د حادو او مزمنو مسمومیتونو پېښې هم تر بل هر وخت زیاتې شوې دي. دغه مواد که په مناسبه اندازه او د اصولو له مخې وکارول شي، د انسان د ژوند او روغتیا د ښه والي لپاره مهم رول لري؛ خو ناسم استعمال، بې‌احتیاطي او له ټاکلې اندازې څخه د ډوز زیاتوالی کولای شي د انسان حیاتي سیستمونه له جدي او حتی مرګوني ګواښ سره مخ کړي. له همدې امله، د کلینیکي او چاپېریالي زهرپوهنې زده کړه او په دې برخه کې مسلکي وړتیا د روغتیایي علومو د متخصصینو لپاره ځانګړی اهمیت لري. په ځانګړي ډول په بېړنیو او جدي مراقبتونو ځانګو کې د مسمومیتونو د ژر پېژندنې، مناسبې درملنې او د ناروغ د ژوند د ژغورنې لپاره د زهرپوهنې علم یوه اساسي اړتیا ګڼل کېږي او د مسمومیتونو له امله د مړینې او جدي اختلاطاتو په کمولو کې مهم رول لري.

زموږ په ګران هېواد افغانستان کې، سره له دې چې د رنځورې تولنې د مداوا لپاره د روغتیایي زده کړو اړتیا تر بل هر وخت زیاته احساسېږي، خو د معیاري متونو ربنتیني فقر او د مسلکي سرچینو جدي کمښت د پوهې مینه وال او کادري څواک له یوې سرګردانۍ او علمي لوږې سره مخ کړي دي. په ځانګړي ډول په ملي ژبو د داسې پیاوړو او مستندو تخصصي اثارو نشتوالی چې د معاصرې نړۍ له موندنو سره همګامه وي، د علم او عمل ترمنځ واټن زیات کړی دی. له همدې امله، په هېواد کې د درملو او چاپیریالي مسمومیتونو د پېښو د ویرونکې ډېرښت په مقابل کې، لا هم په پښتو ژبه د زهرپوهنې په برخه کې د داسې معتبرو، علمي او معیاري اثارو اړتیا په څرګند ډول احساسېږي چې د معاصرې زهرپوهنې بنسټیز اصول او کلینیکي موضوعات په روښانه، منظم او مسلکي ډول وړاندې کړي.

د همدې سپېڅلې علمي تندې او مسوولیت پېژندنې له ژور احساس څخه په الهام، زما په روح کې دا هوډ راوټوکېد چې د زهرپوهنې د بډایو او معتبرو سرچینو رڼا د پښتو ژبې په تلي کې جاري کړم. له همدې امله مې مړوندونه راونغاړل ترڅو دا علمي ملغلرې په ډېر هنر او پوره تدبیر سره په پښتو واړوم او خپلو هېوادوالو ته یې د یو مینه ناک سوغات په توګه وړاندې کړم. د یادونې وړ ده چې په دغه اثر کې نږدې تولې (۹۹ سلنه) علمي، تدویني او د ژباړې او چاپ چارې د دې حقیر په هڅو او شخصي زحمتونو ترسره شوي دي، ترڅو د تولنې د روغتیایي کچې په لوړولو او د معالجو کادرونو په علمي بډاینه کې کوټلی ګام پورته شوی وي. په دې علمي اثر کې مې هڅه کړې ده چې د بېلابېلو معتبرو سرچینو اړوند مطالب په دقت سره انتخاب، ژباړل، پرتله او منظم کړم او د هغوی علمي مفاهیم، د زهریت میکانیزمونه، کلینیکي نښې، د تشخیص اصول او د درملنې اړوند مهمې کړنلارې په ساده، روانه او معیاري علمي پښتو وړاندې کړم. همدارنګه مې هڅه کړې چې د مطالبو ترمنځ منطقي تسلسل وساتل شي، تکراري موضوعات تر ممکنه حده راکم شي، علمي اصطلاحات په یو شان ښه وکارول شي او اړوندې سرچینې د علمي امانتدارۍ له مخې د References او Citations په وسیله مشخصې شي. موخه دا ده چې محصلین، استادان، فارمسیستان او د روغتیایي علومو نور مسلکي کسان وکولای شي له دې اثر څخه په اسانه او مؤثره توګه ګټه واخلي.

په دې برخه کې باید یادونه وشي چې د علمي سرچینو د ژباړې او تدوین پر مهال د اصلي مطالبو د علمي مفهوم او امانتدارۍ ساتلو ته ځانګړې پاملرنه شوې ده. په هغو ځایونو کې چې د موضوع د لا ښه وضاحت لپاره د مطالبو تنظیم، لنډیز، تشریح، جدول بندي یا علمي ترتیب ته اړتیا وه، هڅه شوې چې دا کار د اصلي علمي مفهوم له ساتلو سره ترسره شي. د هرې موضوع اړوندې اصلي سرچینې هم تر ممکنه حده په واضح ډول ذکر شوې دي، څو لوستونکي وکولای شي د موضوع د لا ژورې مطالعې لپاره اصلي مراجعو ته مراجعه وکړي.

په پای کې، د زړه له کومې د لوی او بې‌نیازه څښتن تعالی شکر ادا کوم چې ماته یې د دې علمي اثر د ژباړلو او تدوین کولو توان، فرصت او توفیق راکړ؛ او په همدې تسلسل د کندهار پوهنتون د فارمسي پوهنځي له درانه مشرتابه، د عمومي څانګې له ټولو ګرانو همکارانو او په ځانګړي ډول له هغو قدرمنو استادانو څخه په ډېر درنښت مننه کوم چې د دې اثر د ژباړې، علمي اصطلاحاتو د سمون، تصفیې او تصحیح په برخه کې یې تل په خپلو رغندو مشورو او لارښوونو زما لاسنیوی کړی دی. له مهربان او لوی ذات جل جلاله څخه په ډېر عجز هیله لرم چې دا عاجزانه علمي هڅه د هېواد د روغتیایي او محیطي علومو د محصلینو، استادانو او مسلکي کادرونو لپاره ګټوره وګرځوي، قبوله او منظوره یې کړي، او په ګران هېواد کې د علم، پوهې او روغتیایي خدمتونو د لا پیاوړتیا او پراختیا سبب وګرځي.

په درنښت او علمي مینه

پوهنیار مولانا ضیاءالاسلام محمدي

د کندهار پوهنتون، د فارمسي پوهنځي د عمومي څانګې کادري غړی

ketabton.com - The Digital Library

د مطالبو لړلیک

د پیل خبرې.. أ
سریزه.. ق

لومړی برخه

لومړی څپرکی

د کلینیکي زهر پوهنې اساسات

تعریف(Definition) 1
د کلینیکي زهرپوهنې تاریخچه History of Clinical Toxicology.. 2
د مسمومیت د درملنې تاریخي بهیر 2
د مسمومیت د کنټرول مرکزونو پېژندنه(Introduction of the Poison Control Center) 3
د مسموم شوي ناروغ د درملنې کلینیکي تګلاره 4
کلینیکي ثبات او بیړنی مدیریت(Clinical Stabilization).. 5
د مسموم شوي ناروغ کلینیکي تاریخچه(Clinical History in the Poisoned Patient) 6
فزیکي معاینه(Physical Examination)... 8
کلینیکي موندنې(Clinical Findings) 8
عمومي نښې(General Signs) 8
د پوستکي نښې او غبرګونونه(Skin Signs) 13
د نوکانو بدلونونه(Nail Alterations)... 15
د سترګو کلینیکي نښې(Ocular Signs) 15
د غوږونو نښې(Ear Signs) 18
د پوزې نښې(Nasal Signs) 19
د خولې نښې(Oral Signs) 19
د هضمي سیستم نښې(Gastrointestinal System) 20
د مرکزي عصبي سیستم نښې(Central Nervous System Signs) 21
د قلبي او تنفسي سیستم نښې(Cardiorespiratory System Signs) 23
د بولي او تناسلي سیستم نښې(Genitourinary System) 24
د مسمومیتونو سنډرومونه(Toxic Syndromes) 25
لابراتواري ارزونه(Laboratory Evaluation)... 29
د درملو د پلازما غلظت ارزونه او نوموګرامونه... 30
راډیوګرافیکي معاینه(Radiographic Examination) 33
د مسمومیتونو د درملنې بنسټیز اصول 36
بیړني او عرضي (سمپتوماتیک) اقدامات... 37
د هوایي لارې ساتنه(Airway)... 37
تنفس(Breathing) 39
د وینې دوران(Circulation) 40
د زهرجنو توکو د لا زیات جذب مخنیوی(Prevention of Further Poison Absorption) 41

ketabton.com - The Digital Library

د زهرجنو توکو د اطراح چټکتیا(Enhancement of Poison Elimination) 48
په مسمومیتونو کې د انټيدوتونو کارول(Use of Antidotes in Poisoning) 57
د انتي دوتونو د تأثير مېکانيزمونه او کلينيکي استعمال 59
د مسموم شوي ناروغ ملاتړې (حمايوي) پاملرنه(Supportive Care) 60

دويمه برخه

لومړی څپرکی

د درملیز و توکو مسمومیتونه

سريزه 65
درد او تبې ضد درمل(Analgesic-Antipyretics) 65
ساليسيليټونه(Salicylates) 66
اپيډيميولوژي(Epidemiology) 66
ټوکسيکوکينټيکس (Toxicokinetics) 70
د سيليسيليټ د مسموميت مېکانيزم او پتوفزيولوژي 73
د سيليسيليټونو حاد مسموميت او کلينيکي نښې 73
مزمن مسموميت (Chronic Poisoning) يا سيليسيليزم(Salicylism) 76
د سيليسيليټ مسموميت تشخيص(Diagnosis of Salicylate Poisoning) 77
د سيليسيليټ مسموميت درملنه(Treatment of Salicylate Poisoning) 81
د جسد د معاينې موندنې او عدلي اړخونه(Forensic Issues) 85

دويم څپرکی

Paracetamol يا Acetaminophen مسموميت ته کتنه

د اسيتامينوفين (پاراسټامول، APAP) لنډه تاريخي مخينه او اهميت 88
د اسيتامينوفين درمليزه اغېزه 88
ټوکسيکوکينټيکس او د عمل ميکانيزم(Toxicokinetics and Mode of Action) 89
کلينيکي (زهري) نښې(Clinical Toxic Features) 90
حاد مسموميت(Acute Poisoning) 90
مزمن مسموميت(Chronic Poisoning) 91
تشخيص او ارزونه 92
درملنه(Treatment) 94
د اسيتامينوفين (Acetaminophen/Paracetamol) د مسموميت د درملنې لارښود 97
د مړينې وروسته موندنې(Autopsy Findings) 98
عدلي اړخونه(Forensic Issues) 98

درېيم څپرکی

د غير ستيرويدي التهاب ضد درملو (NSAIDs) زهريت او مسموميت

پېژندنه او اړوند تاريخچه(Introduction and Relevant History) 100
فارماکوکينيټيک(Pharmacokinetics) 101
د درملو ترمنځ تعاملات(Drug Interactions) 102
ايبوپروفين(Ibuprofen) 102

ketabton.com - The Digital Library

ډيکلوفيناک(Diclofenac) 104
اندوميتاسين(Indomethacin) 104
ناپروکسن(Naproxen) 104
فلوربيپروفين(Flurbiprofen) 104
فينوپروفين(Fenoprofen) 104
کېټوپروفين(Ketoprofen) 105
ميفيناميک اسيد(Mefenamic Acid) 105
فينيل بوتازون(Phenylbutazone) 105
پيروکسيکام(Piroxicam) 105
د مسموميت نښې(Clinical manifestations) 105
تشخيص........ 107
درملنه 107
وړاندوينه(Prognosis) 108
ناروغ بستر کول او رخصتول(Disposition) 108
د NSAIDs د حاد مسموميت د درملنې لنډه تګلاره........ 108

څلورم څپرکی

د ميکروبي ضد درملو زهريت او مسموميتونه

پېژندنه او اړوند تاريخچه(Introduction and Relevant History) 111
د زهريت ميکانيزم(Mechanism of toxicity) 116
زهري اندازه(Toxic dose) 116
کلينيکي څرګندونې(Clinical presentation) 117
تشخيص(Diagnosis) 117
درملنه(Treatment) 117
بيړني او حمايوي اقدامات(Emergency and supportive measures) 117
د زهري موادو لرې کول(Decontamination) 117
ځانګړي درمل او انټيډوټونه(Specific drugs and antidotes) 118
د زهري موادو زيات دفع(Enhanced elimination) 118
ايزونيازيد (INH:Isoniazid) 118
فارماکولوژي........ 118
د GABA پر ميتابوليزم د ايزونيازيد اغېز 121
د ويتامين B_6 او ايزونيازيد اړيکه........ 121
کلينيکي توکسيکولوژي........ 122
ناوړه اغېزې........ 122
نورې ناوړه اغېزې........ 123
Pellagra 124
د خوړو له موادو سره تداخل........ 124
د وينې او پوستکي اختلالات........ 124

ketabton.com - The Digital Library

حاد مسمومیت...124
شدید میتابولیک اسیدوز...125
کوما او نورې نښې...125
تشخیص...126
درملنه او مدیریت...126
پیریډوکسین؛ د ایزونیازید د مسمومیت ځانګړې درملنه...126
د تشنج درملنه...127

پنځم څپرکی

د سرطان درملنې (کیموتیراپیوټیک) درملو او تالیډوماید مسمومیت

سریزه...130
د تأثیر مېکانیزم او زهري اغېزې(Mechanisms of Action and Toxicity)...131
فارماکولوژي(Pharmacology)...132
زهري کلینیکي څرګندونې(Toxicologic Manifestations)...134
قلبي زهري اغېزې(Cardiac Toxicity)...135
عصبي زهري اغېزې(Neurologic Toxicity)...137
پښتورګو زهري اغېزې(Renal Toxicity)...139
تشخیص(Diagnosis)...140
د کیموتیراپیوټیک درملو د مسمومیت درملنه او مدیریت...141
ژغورونکي درمل(Rescue Agents / Chemoprotectants)...143
د زهري درملو د له منځه وړلو زیاتېدونکي میتودونه(Enhanced Elimination)...145
تالیډوماید(Thalidomide)...146
تاریخچه(History)...146
فارماکولوژي(Pharmacology)...147
زهریت(Toxicity)...149
د جنین د جوړښت اختلال(Teratogenicity)...150
درملنه(Management)...150

شپږم څپرکی

د بې‌هوښۍ درملو مسمومیت

سریزه...154
د تنفس له لارې استعمالېدونکي بې‌هوښه کوونکي درمل...155
نایټرس اوکساید Nitrous Oxide...155
د نایټرس اوکساید کلینیکي او زهري ځانګړتیاوې...156
د نایټرس اوکساید د مسمومیت درملنه او مدیریت(Treatment and Management)...156
هلوتان (Halothane) او د هغه فزیکي، کلینیکي او زهري ځانګړتیاوې...157
د هلوتان د مسمومیت درملنه او مدیریت(Treatment and Management)...158
نور تنفسي بې‌هوښه کوونکي درمل(Other Inhalational Anaesthetics)...159
د Isoflurane او Enflurane اړوند اضافي زهري اغېزې او درملنه...161

ketabton.com - The Digital Library

زرقي لارې کارېدونکي بې هوښی درمل Intravenous anaesthetics 161
د Ketamine کلینیکي او زهري ځانګړتیاوې........ 162
Fentanyl او Droperidol 164
د Propofol د زهریت درملنه........ 166
موضعي بې‌حسوونکي درمل(Local Anaesthetics) 167
توکسیکوکینیتیک(Toxicokinetics) 168
کلینیکي او زهري ځانګړتیاوې(Clinical Toxic Features) 169
معمول وژونکی دوز(Usual Fatal Dose) 171
تشخیص(Diagnosis) 171
درملنه(Treatment) 171
د انستیزیا د درملو عدلي او ټولنیز اړخونه؛ خطرونه او حقایق 172

اووم څپرکی

د قلبي ـ وعايي اړوندو درملو مسموميتونو ته کتنه

کلسیم چاینل مخنیوي کوونکي درمل Calcium Channel Blockers 176
فارماکولوژي(Pharmacology) 178
توکسیکولوژي(Toxicology) 179
حاد زهریت(Acute Toxicity) 179
مزمن زهریت(Chronic Toxicity) 180
ناوړه اغېزې(Adverse Effects)........ 180
تشخیص(Diagnosis) 181
درملنه(Management) 181
حمایوي اقدامات(Supportive Measures) 181
د ککړتیا لرې کول(Decontamination) 183
لابراتواري څارنه(Laboratory Monitoring) 184
د مسمومیت ضد درمل(Antidotes)........ 184
د ناروغ څارنه او د روغتون پرېکړه(Disposition)........ 188
د β - ادرینرجیک انتاګونیستونو مسمومیتPoisoning Due to β-Adrenergic Antagonists 191
سریزه او اړوند تاریخي شالید........ 191
اپیدیمولوژي........ 191
د β - آخذې او عصبي سیستم 192
د β-Blockers فارماکولوژي او د عمل میکانیزم........ 193
کلینیکي یا زهري څرګندونې(Clinical/Toxic Features) 197
تشخیص(Diagnosis) 199
درملنه(Treatment) 199
د الفا اډرینرژیک آخذو ضد درملو مسمومیت او کلینیکي درملنه........ 203
د رګونو پراخونکو درملو مسمومیت (Vasodilator Poisoning) 203
هایدرالازین(Hydralazine) 204

ketabton.com - The Digital Library

توکسیکوکینټیک(Toxicokinetics) 204
ناوړه اغېزې(Adverse effects) 204
کلینیکي یا زهري ځانګړنې(Clinical/Toxic Features) 205
درملنه(Treatment) 205
مینوکسیدیل(Minoxidil) 205
توکسیکوکینټیک(Toxicokinetics) 205
ناوړه اغېزې(Adverse Effects) 205
کلینیکي یا زهري ځانګړنې(Clinical/Toxic Features) 206
درملنه(Treatment) 206
نایترو پروسید سوډیم Sodium Nitroprusside 206
کاروونه 206
ناوړه اغېزې 207
کلینیکي یا زهري نښې 207
درملنه 207
د قلبي بې نظمی ضد درملو مسمومیت 210
کینین، کینیډین او ډای سوپرامایډ 210
درملنه 211

اتم څپرکی

د خپګان ضد درملو زهریت او مسمومیت

اپیدیمولوژي(Epidemiology) 212
درې حلقوي خفګان ضد درمل(Tricyclic Antidepressants, TCA) 213
کلینیکي زهري نښې 213
ارزونه او تشخیص 214
درملنه 214
د MAO نهی درمل(Monoamine Oxidase Inhibitors, MAOIs) 215
د مسمومیت کلینیکي نښې(Clinical Manifestations) 216
درملنه(Treatment) 216
غیرحلقوي خپګان ضد درمل(Noncyclic Antidepressants) 217
د مسمومیت میکانیزم(Mechanism of Toxicity) 218
کلینیکي نښې(Clinical Manifestations) 218
درملنه(Treatment) 219

نهم څپرکی

د درک او احساس بدلوونکو درملو مسمومیت

Lysergic Acid Diethylamide (LSD) 221
سرچینه(Source) 223
د استعمال لاره(Mode of Intake) 224
د تأثیر میکانیزم(Mode of Action) 224

ketabton.com - The Digital Library

توکسیکوکینتیک(Toxicokinetics) 224
کلینیکي یا زهري نښې(Clinical/Toxic Features) 225
تشخیص(Diagnosis) 225
درملنه(Treatment) 226
فنسیکلیدین(Phencyclidine) 226
سرچینه(Source) 227
د استعمال طریقه(Mode of Intake) 227
توکسیکوکینیتیک(Toxicokinetics) 228
کلینیکي او زهري نښې نښانې(Clinical and Toxic Features of PCP) 228
د فنسیکلیدین لابراتواري او کلینیکي تشخیص(Diagnosis of Phencyclidine) 229
د فنسیکلیدین د مسمومیت عاجل کلینیکي مدیریت او درملنه(Treatment of PCP) 229
ډای‌میتایل‌ټرپیټامین یا ډي ایم تي(Dimethyltryptamine - DMT) 230
مسکالین (Mescaline) او د هغې سرچینه........ 231
کلینیکي او زهري نښې(Clinical and Toxic Features) 231
طبي مدیریت او خوندیتوب(Medical Management) 231

لسم څپرکی

پر نخاع او محیطي اعصابو اغېزمن لرونکي عصبي زهرونه

سټریکنین او د هغې بوټانیکي سرچینه(Strychnine and Botanical Origin) 234
فزیکي بڼه او ظاهري ځانګړتیاوې(Physical Appearance) 234
د کارونې موارد(Uses of Strychnine) 234
زهرجنې برخې او د زهریت اصول(Toxic Part and Principle) 234
د تاثیر میکانیزم(Mode of Action) 235
د سټریکنین د مسمومیت کلینیکي نښې نښانې(Clinical Features of Strychnine) 235
تفریقي او لابراتواري تشخیص........ 236
درملنه 237
د مړینې وروسته موندنې........ 237
عدلي او حقوقي اهمیت........ 237
زهرجن هیملاک 237
فزیکي ځانګړتیاوې........ 237
زهرجن مواد 238
د تأثیر میکانیزم........ 238
کلینیکي نښې........ 238
درملنه 238
عدلي او حقوقي اهمیت........ 238
د اوبو هیملاک(Water Hemlock) 238
فزیکي ځانګړتیاوې........ 238
زهرجن اصل او د تأثیر میکانیزم........ 239

ketabton.com - The Digital Library

کلینیکي نښې...239
درملنه 239
عدلي او حقوقي اهمیت...239

یوولسم څپرکی

مخدره سموم

سریزه(Introduction)..240
لاملونه 241
د ناروغۍ پېژندنه او احصایوي وېش 241
په متحده ایالاتو کې د اوپیوېډونو د بحران اغېزې..241
د اوپیوېډونو د وبا نړیوالې پایلې...242
پتوفزیولوژي..242
توکسیکوکینیټیک(Toxicokinetics) 243
د اوپییټونو درملیزې بڼې او د استعمال لارې...244
د بدن دننه د درملو لېږدوونکي او پټ کوونکي...245
تاریخچه 245
فزیکي معاینه...246
ارزونه(Evaluation) 247
لابراتواري څېړنې(Laboratory Studies) 247
تصویري څېړنې(Imaging Studies) 247
الکتروکارډیوګرافي(Electrocardiography) 247
درملنه او مدیریت(Treatment / Management) 247
له روغتون څخه مخکې مدیریت(Prehospital Management) 247
د بیړنۍ څانګې پاملرنه(Emergency Department Care)..248
د نالوکسون استعمال(Naloxone Administration) 248
د نالوکسون لومړنۍ دوز(Starting Dose of Naloxone)..249
د فعالو سکرو رول(Role of Activated Charcoal) 250
د کولمو مینځل(Bowel Irrigation) 250
اضافي اقدامات(Additional Measures) 250
د نالوکسون د پوزې له لارې استعمال(Intranasal Administration of Naloxone) 250
په ماشومانو کې د اوپیوېډ زهریت(Opioid Poisoning in Children)................................251
د بیوپرینورفین او نالوکسون ګډ استعمال..251
د نالوکسون ناوړه اغېزې(Naloxone Adverse Effects)...251
د روغتون دننه پاملرنه(Inpatient Care) 252
له روغتون څخه بهر پاملرنه(Outpatient Care) 252
د اعتیاد د درملنې د عامولو قانون(Mainstreaming Addiction Treatment Act) 252
افتراقي تشخیص(Differential Diagnosis) 253
وړاندوینه(Prognosis) 253

ketabton.com - The Digital Library

مړینه او ناروغتیا(Mortality and Morbidity) 253
اختلاطات(Complications) 254

دوولسم څپرکی

د نشه راوړونکو او د مرکزي عصبي سیستم د فعالیت کمونکو درملو او موادو مسمومیتونه

الکولونه(Alcohols) 259
ایتانول(Ethanol) 259
فزیکي بڼه(Physical Appearance) 259
سرچینې(Sources) 259
کارونې(Uses) 260
توکسیکوکینیتیک(Toxicokinetics) 261
د تأثیر مېکانیزم(Mode of Action) 263
کلینیکي نښې(Clinical Features) 265
حاد مسمومیت (Intoxication, Inebriation: Acute Poisoning) 265
تشخیص(Diagnosis) 268
مزمن مسمومیت (Alcoholism, Ethanolism: Chronic Poisoning) 269
درملنه 273
حاد مسمومیت (Intoxication, Inebriation: Acute Poisoning) 273
مزمن مسمومیت(Chronic Poisoning) 274
مترادف نومونه(Synonyms) 275
فزیکي بڼه(Physical Appearance) 275
کاروونه او سرچینې(Uses and Sources) 275
معمولاً وژونکې اندازه(Usual Fatal Dose) 276
د تأثیر میکانیزم(Mode of Action) 276
کلینیکي نښې(Clinical Features) 276
تشخیص(Diagnosis) 278
درملنه(Treatment) 278
باربیتورېتونه(Barbiturates) 280
د کاروونې ځایونه 280
معمولي وژونکې مقدار 280
توکسیکوکینیتیک(Toxicokinetics) 280
ناوړه اغېزې 280
کلینیکي زهري نښې 280
تشخیص(Diagnosis) 281
درملنه(Treatment) 281
د جسد د معاینې نښې(Autopsy Features) 282
عدلي او قانوني مسایل(Forensic Issues) 283
بنزوډیازپینونه (Benzodiazepines) 283

ketabton.com - The Digital Library

کارونې(Uses) 283
د اوورډوز او زهريت خطرونه(Risks of Overdose) 284
د تأثير مېکانيزم(Mode of Action) 284
توکسيکوکينتيکس(Toxicokinetics) 284
ناوړه او جانبي اغېزې(Adverse Effects) 284
د درملو تعاملات(Drug Interactions) 284
کلينيکي يا زهرجنې نښې(Clinical (Toxic) Features) 284
حاد مسموميت(Acute Poisoning) 284
مزمن مسموميت(Chronic Poisoning) 285
تشخيص(Diagnosis) 285
درملنه(Treatment) 286
عدلي يا قانوني مسايل(Forensic Issues) 287

دیارلسم څپرکی

هذيان راوړونکي مواد او د هغوی مسموميت

د اغېز مېکانيزم 290
کلينيکي زهري نښې 290
معمولاً وژونکی دوز 291
تشخيص(Diagnosis) 291
درملنه(Treatment) 291
عدلي مسايل(Forensic Issues) 292
د چرسو عمومي پېژندنه(Cannabis Introduction) 292
د ترلاسه کولو سرچينه(Source) 292
فعال او زهرجن عناصر(Toxic Principles) 293
کاروونه(Uses) 293
د مسموميت ډولونه او د چرسو بېلابېل مشتقات(Mode of Poisoning & Cannabis Preparations) 293
د تأثير مېکانيزم(Mode of Action) 294
توکسيکوکينتيک(Toxicokinetics) 295
د تشخيصي لارو چارو په اړه معلومات(Clinical Diagnosis) 297
د مسموميت درملنه او مديريت(Treatment & Management) 297
طبي-ټولنيز او عدلي مسايل(Medicosocial & Forensic Issues) 298

څوارلسم څپرکی

محرک مواد او د هغوی مسموميت

سريزه او اړونده تاريخي مخينه 301
امفيټامينونه(Amphetamines) 304
د امفيټامينو درمليز ډولونه او د فارمسوټيکل بڼو تکامل 304
سرچينه(Source) 305
د ناروغۍ خپرېدنه او احصايوي وضعيت(Epidemiology) 305

ketabton.com - The Digital Library

کاروونه.......... 308
د اغېزې مېکانېزم(Mode of Action) 308
زهري حرکي څانګړنې(Toxicokinetics) 309
کلینیکي نښې او عوارض 309
حاد مسمومیت.......... 309
مزمن مسمومیت(Chronic Poisoning) 310
د درملو خپلمنځي اغېزې(Drug Interactions) 311
د زهرجنیت او مړینې خطرونه(Toxicity and Risks) 312
د تشخیص مېتودونه(Diagnosis) 312
درملنه 312
حاد مسمومیت.......... 312
مزمن مسمومیت(Chronic Poisoning) 314
ډیزاینري امفیتامینونه(Designer Amphetamines) 314
د تأثیر مېکانیزم(Mode of Action) 315
کاروونه(Uses) 315
کلینیکي نښې او علایم(Clinical Features) 315
درملنه(Treatment) 316
ټولنیز، طبي او عدلي اړخونه(Medicosocial and Forensic Issues) 316
کوکاین(Cocaine) 317
د کوکاین کیمیاوي بڼې 318
د استعمال لارې(Mode of Intake) 318
د سړک کوکاین (Street cocaine) او ګډو موادو شتون.......... 318
د کوکائین کاروونې ځایونه.......... 319
د تأثیر میکانیزم(Mode of Action) 319
ټوکسیکوکینیټیک (Toxicokinetics) 322
کلینیکي نښې نښانې.......... 322
حاد مسمومیت.......... 322
مزمن مسمومیت(Chronic Poisoning) 325
معمولاً وژونکې دوز.......... 327
تشخیص.......... 327
درملنه 328
د کوکاین د حاد مسمومیت درملنه.......... 328
د مزمن مسمومیت درملنه 332
د مړینې وروسته د جسد معاینه(Autopsy Features) 334
ټولنیزې او عدلي موضوعګانې(Medicosocial and Forensic Issues) 334
د بدن دننه د نشه‌یي موادو د بسته‌بندۍ سنډروم(Bodypacker Syndrome) 335
درملنه 335

ketabton.com - The Digital Library

درېیمه برخه

لومړی څپرکی

حیواني او بیولوژیکي زهرونه

د زهري ژوو له خوا چیچل او نیښ وهل Venomous Bites and Stings 341
ماران(Snakes) 341
اپیدیمولوژي 342
د مارچیچلو نړیوال روغتیایي اهمیت 343
د مارانو په اړه اسلامي او شرعي لارښوونې 344
مارچیچل (Snake bite) 344
د مار د زهر اجزا 346
د مارچیچلو کلینیکي نښې او علایم 348
د مارچیچلو د مسمومیت درجې 348
درملنه 348
د لړم چیچل(Scorpion Stings) 352
د لړم څخه د ځان ژغورنې په اړه اسلامي لارښوونه 353
د لړم چیچلو نښې او علایم 353
درملنه 353

دوېیم څپرکی

افت وژونکي(Pesticides)

تاریخچه 356
د افت وژونکو روغتیایي اهمیت او اړونده مخینه 357
کیمیاوي کنټرول 358
افت وژونکي 358
د یوه مطلوب افت وژونکي ځانګړتیاوې 358
هغه عوامل چې په حشراتو کې د مسمومیت په رامنځته کېدو اغېز لري 359
هغه عوامل چې د افت وژونکي پر اغېزمنتیا اغېز لري 359
د افت وژونکو له امله د مسمومیت ډولونه 361
حاد مسمومیت 361
مزمن مسمومیت 361
افت وژونکي(Pesticides) 361
د افت وژونکو طبقه بندي 361
الف ـ د استعمال د موخې پر بنسټ طبقه بندي 361
حشره وژونکي(Insecticides) 362
ارګانوفاسفیټونه (Organophosphorus Compounds،Organophosphates) 362
فزیکي بڼه(Physical Appearance) 362
معمول وژونکې اندازه(Usual Fatal Dose) 364
د زهریت درجه(Toxicity Rating) 364

ketabton.com - The Digital Library

د تأثير ميکانيزم(Mode of Action) 364
د توکسيکوکينيتيک پراوToxicokinetics 365
کلينيکي (زهري) څرگندونې(Clinical Toxic Features) 365
حاد مسموميت(Acute Poisoning) 365
.مزمن مسموميت(Chronic Poisoning) 369
تشخيص(Diagnosis) 369
درملنه(Treatment) 371
کاربامیتونه(Carbamates) 376
د زهريت درجه(Toxicity Rating) 376
د اغېز ميکانيزم او کلينيکي څرگندونې(Mode of Action and Clinical Features) 376
تشخيص(Diagnosis) 377
درملنه(Treatment) 378
اورگانوکلورينونه(Organochlorines) 378
ظاهري بڼه(Physical Appearance) 379
کارونه(Uses) 379
معمول وژونکې اندازه(Usual Fatal Dose) 379
د زهريت درجه(Toxicity Rating) 379
توکسيکوکينيتيک Toxicokinetics 379
د تأثير ميکانيزم(Mode of Action) 380
کلينيکي څرگندونې(Clinical Features) 381
تشخيص(Diagnosis) 382
درملنه(Treatment) 382
پيرېترينونه او پيرېترايډونه(Pyrethrins and Pyrethroids) 384
کاروونه(Uses) 384
معمول وژونکې اندازه(Usual Fatal Dose) 384
د پيريتروئيدونو تأثير ميکانيزم(Mode of Action) 384
کلينيکي څرگندونې(Clinical Features) 385
تشخيص(Diagnosis) 386
درملنه(Treatment) 386
د هرزه بوټو وژونکي مواد(Herbicides / Weedicides) 387
پيرېکواټ او ډای‌کواټ(Paraquat and Diquat) 388
زهري‌کينټيک(Toxicokinetics) 388
د اغېز ميکانيزم(Mode of Action) 388
معمول وژونکې اندازه(Usual Fatal Dose) 389
کلينيکي څرگندونې(Clinical Features) 389
تشخيص(Diagnosis) 390
درملنه(Treatment) 391

ketabton.com - The Digital Library

د مړینې وروسته موندنې(Autopsy Features)....392
د موږک وژنکو توکو مسمومیت(Rodenticide toxicity)....393
سریزه (پیژندنه)....393
ایتیولوژي (د ناروغۍ لامل پیژندنه)....393
ایپیدیمیولوژي (د ناروغۍ د خپرېدو پیژندنه)....393
پتوفزیولوژي (د ناروغۍ فزیولوژیکي بدلونونه)....394
تاریخچه او فزیکي معاینه....401
ارزونه(Evaluation)....401
درملنه / مدیریت(Treatment / Management)....403
لومړنۍ پاملرنه(Initial Care)....403
ځانګړې طبي درملنه(Specific Medical Treatment)....403
تفریقي تشخیص(Differential Diagnosis)....404
پروګنوز / عاقبت(Prognosis)....404
اختلاطات(Complications)....404
مشورې(Consultations)....404
مخنیوی او د ناروغ تعلیم(Deterrence and Patient Education)....405
عدلي مسایل (د ټولو افت وژونکو په اړه)....405

دریم څپرکی

درانه فلزات او مسمومیتونه یې

سریزه(Introduction)....409
ارسینیک(Arsenic)....411
سریزه(Introduction)....411
تاریخچه(History)....411
د ارسینیک کارونې او سرچینې(Uses/Sources)....412
ظاهري بڼه(Physical Appearance)....413
معمول وژونکې اندازه(Usual Fatal Dose)....414
زهرجن‌حرکت او د عمل میکانیزم(Toxicokinetics and Mode of Action)....414
کلینیکي نښې او علایم(Clinical Features)....414
تشخیص(Diagnosis)....415
درملنه(Treatment)....417
سرب یا سرپ(Lead)....418
تاریخچه(History)....418
فزیکي بڼه او استعمالونه(Physical Appearance and Uses)....419
د سربو د مسمومیت سرچینې او د جذب کچه....420
معمول وژونکې اندازه(Usual Fatal Dose)....420
توکسیکوکینیتیک(Toxicokinetics)....421
د عمل میکانیزم(Mode of Action)....421

ketabton.com - The Digital Library

د سرب د منلو وړ تماس او د وينې کچه....... 422
کلینیکي نښې او علایم(Clinical Features) 422
تشخيص(Diagnosis) 424
د سرب لپاره لابراتواري ازموينې (Laboratory Tests for Lead)....... 424
وينه(Blood) 424
ادرار(Urine) 426
هډوکي(Bone) 427
درملنه 427
د جسد د مړينې وروسته معاينې موندنې(Autopsy Features) 430
عدلي موضوعات(Forensic Issues) 430
سيماب(Mercury) 432
د سيمابو او دهغې د مرکباتو کارونه(Uses of Mercury Compounds) 433
د ککړتيا او مسموميت سرچينې(Sources of Exposure) 433
معمولاً وژونکی مقدار(Usual Fatal Dose) 434
ټوکسيکوکينيتيکس(Toxicokinetics) 434
کلينيکي نښې نښانې....... 434
الف. د عنصري سيماب او غيرعضوي سيمابي مالگو مسموميت....... 434
حاد مسموميت....... 434
مزمن مسموميت(Hydrargyrism) 436
ب. د عضوي سيمابي مرکباتو مسموميت....... 437
تشخيص(Diagnosis) 439
درملنه(Treatment) 439
الف. حاد مسموميت(Acute poisoning)....... 439
فلزي سيماب او غيرعضوي سيمابي مرکبات....... 439
عضوي سيمابي مرکبات(Organic mercurials)....... 440
ب. مزمن مسموميت(Chronic Poisoning) 440
اوسپنه(Iron)....... 441
درمليز اوسپنيز محصولات....... 442
پتوفزيولوژي....... 444
د اوسپنې سرچينې او کاروونه....... 444
معمولي وژونکی دوز(Usual Fatal Dose) 445
کلينيکي نښې او علايم(Clinical Features) 446
تشخيص(Diagnosis) 448
درملنه(Treatment) 449
د جسد د معاينې موندنې(Autopsy Features) 452
عدلي طب موضوعات(Forensic Issues) 452
مس (Copper)....... 453

ketabton.com - The Digital Library

د مسو فزیکي بڼه(Physical Appearance)........ 453
د مسو کارونه(Uses)........ 453
معمول وژونکی مقدار (Usual Fatal Dose)........ 454
زهري‌حرکات(Toxicokinetics)........ 454
کلینیکي نښې او علایم(Clinical Features)........ 455
تشخیص(Diagnosis)........ 456
درملنه(Treatment)........ 457
د مړینې وروسته موندنې(Autopsy Features)........ 459
عدلي طب اړخونه(Forensic Issues)........ 459

خلورم څپرکی

د زهرجنو ګازونو مسمومیتونه

زهري ګازونه........ 461
ساده خفه کوونکي ګازونه........ 461
کاربن ډای اکساید(CO_2)........ 461
کاروونه........ 461
کلینیکي نښې........ 461
تشخیص........ 462
درملنه........ 462
د الفاتیک هایدروکاربن ګازونه(Aliphatic Hydrocarbon Gases)........ 463
تنفسي تحریکي ګازونه(Respiratory Irritants)........ 464
امونیا(Ammonia)........ 464
فزیکي بڼه(Physical Appearance)........ 464
کارونې(Uses)........ 464
کلینیکي نښې(Clinical Features)........ 464
معمول وژونکی مقدار(Usual Fatal Dose)........ 465
تشخیص(Diagnosis)........ 465
درملنه(Treatment)........ 466
فورمالډیهاید(Formaldehyde)........ 467
مترادف نومونه(Synonyms)........ 467
فزیکي بڼه(Physical Appearance)........ 467
کارونې او سرچینې(Uses and Sources)........ 467
د تأثیر میکانیزم(Mode of Action)........ 468
کلینیکي نښې(Clinical Features)........ 468
حاد مسمومیت(Acute Poisoning)........ 468
مزمن مسمومیت(Chronic Poisoning)........ 468
معمول وژونکی مقدار(Usual Fatal Dose)........ 469
تشخیص(Diagnosis)........ 469

ketabton.com - The Digital Library

درملنه(Treatment) 470
فوسجین(Phosgene) 471
مترادف نومونه (Synonyms) 471
فزیکي بڼه(Physical Appearance) 471
کاروونې او سرچینې(Uses and Sources) 471
معمول وژونکی مقدار(Usual Fatal Dose) 471
د عمل میکانیزم(Mode of Action) 471
کلینیکي نښې(Clinical Features) 472
تشخیص(Diagnosis) 472
درملنه(Treatment) 473
سیستمیک خفه کوونکي(Systemic Asphyxiants) 474
کاربن مونو اکساید(Carbon Monoxide) 474
مترادف نومونه(Synonyms) 474
فزیکي بڼه(Physical Appearance) 474
سرچینې(Sources) 474
معمول وژونکی مقدار(Usual Fatal Dose) 474
توکسیکوکینټیکس(Toxicokinetics) 474
د عمل میکانیزم(Mode of Action) 474
کلینیکي نښې(Clinical Features) 475
د تشخیص لنډیز(Diagnosis Summary) 478
درملنه(Treatment) 481
سیانایډ(Cyanide) 484
د سیانایډ فزیکي بڼه(Physical Appearance) 484
د سیانایډ کاروونې(Uses) 484
د سیانایډ سرچینې(Sources) 485
معمول وژونکي دوزه 486
توکسیکوکینټیک 486
د تأثیر میکانیزم 486
کلینیکي نښې 487
مزمن مسمومیت 488
تشخیص 489
درملنه 490
عدلي او جنایي مسایل(Forensic Issues) 494
لوگی(Smoke) 495
تشخیص(Diagnosis) 495
درملنه(Treatment) 496

ketabton.com - The Digital Library

سریزه

کلینیکي او چاپېریالي زهرپوهنه د معاصرو طبي او روغتیایي علومو له مهمو او کثیرالرشتوي څانګو څخه ده چې د فارماکولوژی، داخلي طب، بېړني طب، لابراتواري علومو او چاپېریالي علومو له بېلابېلو برخو سره نږدې اړیکه لري. دا علم د هغو پردیو موادو (Xenobiotics) د زیانمنو اغېزو مطالعه کوي چې د انسان او نورو ژوندي موجوداتو بدن ته داخلېږي او د حجرو، نسجونو، غړو او حیاتي سیستمونو د فعالیت د ګډوډۍ او په پایله کې د مسمومیت سبب ګرځي.

د انسان د ژوند، روغتیا او بدن ساتنه یوازې د معاصر طبابت موضوع نه ده، بلکې په اسلامي لارښوونو کې هم د انسان د ژوند او روغتیا د ارزښت لپاره څرګند بنسټونه موجود دي. په قرآن کریم هم الله ج انسان ته د خپل ځان او نورو د وژلو او زیان رسولو څخه د ډډې کولو لارښوونه کوي او فرمایي : (**وَلَا تَقْتُلُوا أَنفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا**)؛ یعنې: او خپل ځانونه مه وژنئ، بېشکه الله پر تاسو ډېر مهربان دی). (النساء: ۲۹). دغه آیت که څه هم په خپل اصلي سیاق کې د ځان او یو بل د وژلو د منعې په اړه دی، خو د انسان د ژوند د حرمت او د قصدي ځان وژنې د منعې یو څرګند شرعي اصل بیانوي. له همدې امله، قصدي ځان مسمومول، د زهري موادو په وسیله ځان وژنې ته اقدام کول او یا د بل انسان د وژلو او زیان رسولو لپاره د زهرو استعمال د اسلامي اخلاقو او شرعي اصولو له مخې د منلو وړ نه دی.

اسلام د انسان ژوند داسې ارزښتمن ګڼي چې د هغه د ساتنې موضوع د شریعت له مهمو عمومي مقاصدو سره تړاو پیدا کوي. قرآن کریم د بني اسرائیلو په اړه د ژوند د ارزښت په بیان کې فرمایي: (**مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا**)؛ یعنې: چا چې یو انسان پرته له دې چې هغه د بل انسان د وژلو په بدل کې وي یا په ځمکه کې د فساد له امله وي، ووژه؛ داسې ده لکه ټول انسانان یې چې وژلي وي، او چا چې د یوه انسان ژوند وژغوره؛ داسې ده لکه د ټولو انسانانو ژوند یې چې ژغورلی وي. (المائدة: ۳۲). د آیت اصلي حکم د بني اسرائیلو په اړه بیان شوی، خو د انسان د ژوند د ستر ارزښت مفهوم په کې په څرګند ډول بیان شوی دی. له همدې امله د مسموم ناروغ د ژوند ژغورنه، د زهري عواملو مخنیوی، د مسمومیت د ژر تشخیص هڅه او د مناسبې درملنې ترسره کول د روغتیایي علومو له مهمو انساني موخو سره بشپړ تړاو لري.

په روغتونونو او په ځانګړي ډول د بېړنیو خدمتونو په څانګو کې مسمومیتونه له هغو پېچلو طبي حالتونو څخه دي چې د ناروغ د ژر ارزونې، د حیاتي دندو د سمدستي ثبات او د مناسبې درملنې غوښتنه کوي. مسمومیتونه کېدای شي د درملو د زیات استعمال، د کیمیاوي موادو د تماس، د چاپېریالي ککړتیا، مسلکي تماس، تصادفي پېښو او یا قصدي استعمال له امله رامنځته شي. په دې حالتونو کې د ناروغ د ژوند د ژغورنې لپاره د لومړنیو حیاتي دندو ارزونه او ثبات، د مسمومیت د احتمالي عامل پېژندنه، د مناسبې کلینیکي تاریخچې اخیستل، فزیکي معاینه، اړینې لابراتواري ارزونې او د زهري سنډرومونو (Toxidromes) پېژندنه ځانګړې اهمیت لري. د اړتیا په صورت کې د زهر د جذب د کمولو، د زهرجن عامل د اغېزو د خنثی کولو، د بدن څخه د هغه د اطراح د زیاتولو او د ځانګړو ضد زهرو یا انټيډوټونو (Antidotes) پر وخت کارول کولای شي د ناروغ د جدي اختلاطاتو، دایمي معلولیت او مړینې خطر راکم کړي.

د اسلام له نظره هم د ضرر مخنیوی او د انسان د ژوند ساتنه له مهمو اخلاقي او فقهي اصولو څخه ده. له ابو سعید الخدري رضی الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:(**لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ، مَنْ ضَارَّ ضَرَّهُ اللَّهُ، وَمَنْ شَاقَّ شَقَّ اللَّهُ عَلَيْهِ**[1]). نه ضرر رامنځته کول شته او نه بل چاته ضرر رسول، چا چې بل ته ضرر ورساوه نو الله تعالی به هغه ته ضرر ورسوي، او چا چې په نورو سختي وکړه الله تعالی به پرې سختي راولي. د اسلامي فقهې له مشهورو قواعدو څخه د (**لا ضرر ولا ضرار**) اصل ترې اخستل شوی دی. د مسمومیتونو په ساحه کې دغه اصل د زهري موادو د قصدي استعمال، د نورو انسانانو د مسمومولو، د خطرناکو کیمیاوي موادو د بې احتیاطه استعمال او د داسې چاپېریالي یا مسلکي شرایطو د رامنځته کولو پر وړاندې یو مهم اخلاقي بنسټ وړاندې کوي چې د انسان روغتیا ته د ضرر سبب کېږي.

همدارنګه قرآن کریم کې الله ج فرمایي:(**وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ**)؛ یعنې خپل ځانونه په خپلو لاسونو هلاکت ته مه اچوئ. (البقرة: ۱۹۵). د دې آیت د نزول او اصلي سیاق په اړه په تفسیري منابعو کې ځانګړي بحثونه شته او آیت باید یوازې د مسمومیت په اړه ځانګړی نص ونه ګڼل شي؛ خو د هلاکت او ځان ته د زیان د نه رسولو عمومي معنا یې د روغتیا ساتنې له اسلامي اخلاقو سره مناسبه اړیکه لري.

د مسمومیتونو د درملنې او د طبي مداخلې مشروعیت هم د اسلامي لارښوونو له عمومي اصولو سره تړاو لري. له جابر رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ فرمایلي : (**لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءٌ، فَإِذَا أُصِيبَ دَوَاءُ الدَّاءِ بَرَأَ بِإِذْنِ اللَّهِ**)؛ یعنې د هرې ناروغۍ لپاره درمل شته؛ کله چې د ناروغۍ لپاره مناسب درمل وموندل شي، د الله په اجازه ناروغ روغېږي. (صحیح مسلم: ۲۲۰۱).

[1] د شواهدو په اعتبار صحیح دی - الدار قطني روایت کړی دی - سنن الدار قطني – 3079 ، همدا راز دا حدیث په موطأ امام مالک او نورو حدیثي منابعو کې هم روایت شوی دی

رسول الله ﷺ همدارنګه د درملنې د غوښتلو لاربښوونه کړې ده : (**عَنْ أُسَامَةَ بْنِ شَرِيكٍ قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابَهُ كَأَنَّمَا عَلَى رُؤُوسِهِمُ الطَّيْرُ، فَسَلَّمْتُ ثُمَّ قَعَدْتُ، فَجَاءَ الْأَعْرَابُ مِنْ هَهُنَا وَهَهُنَا، فَقَالُوا :يَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنَتَدَاوَى؟ فَقَالَ« :تَدَاوَوْا، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يَضَعْ دَاءً إِلَّا وَضَعَ لَهُ دَوَاءً غَيْرَ دَاءٍ وَاحِدٍ الْهَرَمُ**). ژباړه: له اسامه بن شريک رضي الله عنه څخه روايت دی، هغه وايي: زه رسول الله ﷺ او د هغه صحابه‌وو ته ورغلم، داسې چوپتيا پرې حاکمه وه لکه د هغوی پر سرونو چې مرغان ناست وي. ما سلام وکړ او بيا کښېناستم. له دې خوا او هغې خوا څخه ځينې صحرايي عرب راغلل او ويې ويل: اې د الله رسوله ﷺ! آيا موږ درملنه وکړو؟» رسول الله ﷺ وفرمايل« :**درملنه کوئ؛ ځکه الله عزوجل هېڅ داسې ناروغي نه ده پيدا کړې، مګر دا چې د هغې لپاره يې درملنه هم پيدا کړې ده، پرته له يوې ناروغۍ؛ چې هغه هغه زړښت (بوډاتوب) دی)** .أبو داود، السنن، كتاب الطب، حديث 3855؛ الترمذي، السنن، كتاب الطب، حديث 2038. په دې روايت کې د ناروغۍ لپاره د درملنې اختيارول د اسلامي طبابت له مهمو لاربښوونو څخه ګڼل شوی دی. له همدې امله د مسموميت په صورت کې روغتون ته مراجعه، د مسموم شخص کلينيکي ارزونه، لابراتواري تشخيص، حمايوي درملنه، د زهر د جذب کمول، د زهري موادو د اطراح زياتول او د مناسبو Antidotes استعمال د علمي درملنې له مشروعو لارو څخه دي او د توکل خلاف نه ګڼل کېږي؛ بلکې د اسبابو اختيارول او د الله تعالی څخه د شفا غوښتل دواړه سره يوځای کېدای شي.

د رسول الله ﷺ په مبارک سيرت او نبوي احاديثو کې د مسموميت يوه څرګنده او مستنده تاريخي پېښه ثبت شوې ده، چې د اسلامي تاريخ په منابعو کې د زهري موادو د قصدي استعمال يوه مهمه بېلګه ګڼل کيږي. دا پېښه ښيي چې مسموميت د انسانانو په ټولنيز او تاريخي ژوند کې له پخوا څخه يوه جدي مسئله وه. له دې پېښې څخه د مسموميت د پېژندنې، د قصدي مسمومولو د خطر او د انسان د ژوند د ساتنې د اهميت په اړه تاريخي، طبي او اخلاقي درسونه اخيستل کېدای شي. دا پېښه په صحيح البخاري او نورو معتبرو کتابونو کې په تفصيل سره راغلې ده.

په صحيح البخاري کې دا پېښه د حضرت ابو هريرة رضي الله عنه څخه داسې روايت شوې ده :(**عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: لَمَّا فُتِحَتْ خَيْبَرُ أُهْدِيَتْ لِلنَّبِيِّ ﷺ شَاةٌ فِيهَا سُمٌّ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: "اجْمَعُوا لِي مَنْ كَانَ هَا هُنَا مِنْ يَهُودَ"، فَجُمِعُوا لَهُ... فَقَالَ لَهُمْ: "هَلْ جَعَلْتُمْ فِي هَذِهِ الشَّاةِ سُمًّا؟" قَالُوا: نَعَمْ. قَالَ: "مَا حَمَلَكُمْ عَلَى ذَلِكَ؟" قَالُوا: أَرَدْنَا إِنْ كُنْتَ كَاذِبًا نَسْتَرِيحُ، وَإِنْ كُنْتَ نَبِيًّا لَمْ يَضُرَّكَ**). (صحيح البخاري، رقم الحديث: ٣١٦٩). د دې حديث شريف پښتو ژباړه داسې ده: له حضرت ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی، هغه فرمايي: کله چې خيبر فتحه شو، رسول الله ﷺ ته يو پسه (پخه شوې غوښه) په هديه کې ورکړل شوه چې زهر پکې ګډ شوي وو. رسول الله ﷺ وفرمايل: په دې سيمه کې چې څومره يهوديان شته، زما په وړاندې يې راټول کړئ. نو هغوی راټول کړای شول... رسول الله ﷺ ورته وفرمايل: ايا تاسو په دې پسه کې زهر ګډ کړي وو؟ هغوی وويل: هو. رسول الله ﷺ ترې وپوښتل: د دې کار کولو ته څه شي مجبور کړلئ؟ هغوی وويل: موږ غوښتل که چيرې ته درواغجن يې، نو موږ به درڅخه هوسا شو، او که رښتينی پېغمبر يې، نو دا زهر به تاته هېڅ زيان ونه رسوي».

له دې تاريخي غميزې څخه لومړی اخيستل شوی درس د بيولوژيکي او کيمياوي خطرونو لرغونوالی دی؛ دا پېښه ثابتوي چې د زهري توکو قصدي کارول (کوم چې نن د بيولوژيکي او کيمياوي ترور په بڼه پېژندل کيږي) يو پخوانی تاريخ لري او انسانانو تل د خپلو اهدافو لپاره له داسې وژونکو لارو چارو کار اخيستی دی. دويم درس د خوړو خونديتوب (Food Safety) او وقايه ده؛ کله چې رسول الله ﷺ له هغې غوښې څخه لومړی ګوله واخيسته، سمدستي يې درک کړه چې غوښه مسمومه ده او له خوړلو يې لاس واخيست، دا چاره په اوسني طب کې د مشکوکو او خطري توکو له مصرف څخه د ځان ساتنې بنسټيز اهميت راښيي.

دريم مهم درس په زهر پوهنه (Toxicology) کې د زهرو د اغېزې تدريجي پاتې شونې دي؛ سره له دې چې رسول الله ﷺ هغه غوښه تيره نه کړه بلکې د ستوني په برخې کې يې زهري اثرات حس کړل ، او بيرته يې هغه ګوله و غورځوله. خو د زهرو جزئي پاتې شونې د هغه په مبارک بدن کې پاتې شوې او هغې اغېزې د ژوند تر آخره وخت په وخت حس کېدې، چې دا د ځينو زهرو اوږدمهاله او خطرناکې اغېزې ثابتوي. څلورم درس اخلاقي اړخ او د بښنې لوړ مقام دی؛ په صحيح مسلم کې له حضرت انس بن مالک رضي الله عنه څخه روايت دی چې يوه يهودی ښځه رسول الله ﷺ ته مسمومه غوښه راوړه. رسول الله ﷺ له هغې څخه وخوړل، وروسته چې د زهر اغېز څرګند شو، نو د دغې دسيسې کونکې ښځې (زينب بنت الحارث) جرم ثابت شو هغه ښځه يې راوغوښته او ترې يې پوښتنه وکړه. هغې وويل چې ما غوښتل تا ووژنم. صحابه‌وو رضي الله عنهم د هغې د وژلو اجازه وغوښته، خو رسول الله ﷺ وفرمايل« :لَا»؛ «نه.» ، رسول الله ﷺ په شخصي توګه هغې ته بښنه وکړه او غچ يې ترې وانخيست، که څه هم وروسته کله چې صحابي بشر بن البراء رضي الله عنه د دغې غوښې د خوړلو له امله شهيد شو، نو دغه ښځه د عدالت د پلي کېدو او قصاص په خاطر ووژل شوه. دا پېښه په صحيح البخاري کې په ۳۱٦۹ او ۴۲۴۹ نمبرونو او په صحيح مسلم کې په ۲۱۹۰ نمبر سره ثبت ده.

اسلام د علم، پوهې، تحقيق او د ستونزو د علمي حل لپاره د فکر او تدبر ارزښت هم لوړ ګڼي. قرآن کريم کې الله ج فرمايي :(**فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ**)؛ يعنې که تاسو نه پوهېږئ، د پوهې له خاوندانو څخه پوښتنه وکړئ. (النحل: ۴۳). د طبي علومو په ساحه کې دا اصل د تخصص اهميت ته اشاره کوي؛ يعنې د ناروغۍ، مسموميت، درملنې او تشخيص په مسايلو کې بايد له متخصصو او مسلکي کسانو څخه استفاده

ketabton.com - The Digital Library

وشي. د مسموم ناروغ په مدیریت کې د Toxicologist، Emergency Physician، Pharmacist، Laboratory Scientist، Nurse او نورو اړوندو مسلکي کسانو ګډ کار د همدې تخصصي اصل له عملي بڼو څخه دی.

په روغتونونو او په ځانګړې ډول د بیړنیو خدمتونو په څانګو کې مسمومیتونه له هغو پېچلو طبي حالتونو څخه دي چې د ناروغ د ژر ارزونې، د حیاتي دندو د سمدستي ثبات او د مناسبې درملنې غوښتنه کوي. مسمومیتونه کېدای شي د درملو د زیات استعمال، د کیمیاوي موادو د تماس، د چاپېریالي ککړتیا، مسلکي تماس، تصادفي پېښو او یا قصدي استعمال له امله رامنځته شي. په دې حالتونو کې د ناروغ د ژوند د ژغورنې لپاره د لومړنیو حیاتي دندو ارزونه او ثبات، د مسمومیت د احتمالي عامل پېژندنه، د مناسبې کلینیکي تاریخچې اخیستل، فزیکي معاینه، اړینې لابراتواري ارزونې او د زهري سنډرومونو (Toxidromes) پېژندنه ځانګړې اهمیت لري. د اړتیا په صورت کې د زهر د جذب د کمولو، د زهرجن عامل د اغېزو د خنثی کولو، د بدن څخه د هغه د اطراح د زیاتولو او د ځانګړو ضد زهرو یا انټيډوټونو (Antidotes) پر وخت کارول کولای شي د ناروغ د جدي اختلاطاتو، دایمي معلولیت او مړینې خطر راکم کړي.

د مسمومیتونو د مدیریت په برخه کې د اسلامي اخلاقو له مخې د روغتیایي مسلکي کس مسؤلیت یوازې د تخنیکي درملنې تر ترسره کولو محدود نه دی. د ناروغ د کرامت ساتنه، د هغه د ژوند د ژغورلو هڅه، د مسلکي امانتدارۍ مراعات، د ناروغ د محرمیت ساتنه، د بې ضرورته ضرر مخنیوی او د علمي شواهدو پر بنسټ د درملنې انتخاب د روغتیایي مسلک له مهمو اخلاقي مسؤلیتونو څخه دي. د «لا ضرر ولا ضرار» اصل په دې برخه کې د روغتیایي مسلکي اخلاقو لپاره ځانګړې اهمیت لري.

په همدې توګه، د مسمومیتونو مخنیوی د درملنې تر څنګ ځانګړې اهمیت لري. د درملو د سمې اندازې استعمال، د زهري کیمیاوي موادو خوندي ساتنه، د ماشومانو له لاسرسي څخه د درملو او کیمیاوي موادو ساتل، په مسلکي چاپېریال کې د شخصي محافظتي وسایلو استعمال، د حشره وژونکو د خوندي استعمال اصول، د خوړو او اوبو د ککړتیا مخنیوی او د چاپېریالي زهري عواملو کنټرول هغه اقدامات دي چې د مسمومیتونو د پېښو د کمولو لپاره ضروري دي. د اسلام عمومي اخلاقي اصل چې انسان ته د خپل ځان او نورو د ضرر رسولو مخه نیسي، د داسې وقایوي تدابیرو له روحیې سره همغږی دی.

په همدې اساس دا ژباړل شوی اثر د کلینیکي او چاپېریالي زهرپوهنې په برخه کې د یوې علمي او تدریسي سرچینې په توګه وړاندې کېږي. د موضوعاتو د اسانه درک او منظمې زده کړې لپاره مطالب په داسې ترتیب تنظیم شوي چې لوستونکی له بنسټیزو توکسیکولوژیکو مفاهیمو څخه په تدریجي ډول د مسمومیتونو د کلینیکي ارزونې، تشخیص او درملنې تر عملي اصولو پورې رهبري کړي.

په لومړۍ برخه او لومړي څپرکي کې د کلینیکي زهرپوهنې اساسات او د مسموم شوي ناروغ د کلینیکي ارزونې او مدیریت بنسټیز اصول بیان شوي دي.

همدارنګه، په دې څپرکي کې د مسموم شوي ناروغ د کلینیکي ارزونې او مدیریت بنسټیز اصول په منظم ډول تشریح شوي دي. په دې برخه کې د ناروغ لومړنۍ ارزونه، د حیاتي دندو ثبات، د ABC اصول، د کلینیکي تاریخچې اخیستل، فزیکي معاینه، اړینې تشخیصي ازموینې او د زهري سنډرومونو (Toxidromes) پېژندنه بیان شوې ده. همدارنګه د زهر د جذب د مخنیوي، د حمایوي درملنې او په مناسبو مواردو کې د زهرجنو موادو د اطراح د زیاتولو مهم اصول هم تشریح شوي دي.

په دې برخه کې د ABC اصول یوازې یو کلینیکي پروتوکول نه دی؛ بلکې د مسموم ناروغ د ژوند د ژغورنې لپاره د بیړنۍ طب یو اساسي بنسټ دی. د هوایي لارې ساتنه، د تنفس ارزونه او ملاتړ، د دوران ثبات او د حیاتي دندو دوامداره څارنه باید د هر ځانګړي زهر له پېژندلو مخکې لومړیتوب ولري. په همدې دلیل، د Toxicology زده کوونکي باید لومړی د ناروغ د ژوند ژغورونکي اقدامات په سمه توګه زده کړي او وروسته د ځانګړي زهري عامل تشخیص او ځانګړې درملنه ترسره کړي.

د مسموم شوي ناروغ د درملنې په برخه کې د «درملنه وکړئ» نبوي لارښوونه د طبي مداخلې له عمومي اسلامي اصل سره همغږي لري. خو د درملنې انتخاب باید د علمي شواهدو، د ناروغ د حالت، د زهر د ځانګړتیاوو او د مسلکي معیارونو پر بنسټ وي. هره دودیزه یا غیرثابته طریقه یوازې د دې لپاره چې د پخوانیو خلکو ترمنځ استعمال شوې، د عصري مسمومیت د درملنې بدیل نه شي کېدای. د نبوي لارښوونو د درناوي تر څنګ د طبي تخصص او معاصرې تجربوي پوهې مراعات هم ضروري دي.

په دویمه برخه کې د بېلابېلو درملو او درملیزو ډلو اړوند مسمومیتونه تر بحث لاندې نیول شوي دي. د درملو د زیات ډوز (Overdose) له امله رامنځته کېدونکي حاد مسمومیتونه، د هغوی توکسیکوډینامیک، کلینیکي مظاهر، اړینې تشخیصي ارزونې، احتمالي اختلاطات او د درملنې اصول په علمي او کلینیکي ترتیب سره وړاندې شوي دي. په هغو مواردو کې چې مشخص ضد زهر یا انټيډوټ موجود وي، د هغه د استعمال اصول او اړوند مهمې درملیزې لارې هم تشریح شوي دي.

د درملو د استعمال په برخه کې د اسلام عمومي اصل دا دی چې انسان باید خپل ځان ته ضرر ونه رسوي او د درملنې لپاره باید د مناسبې او مشروعې لارې هڅه وکړي. له همدې امله د درملو سم دوز، د درملو د تداخلاتو پېژندنه، د ناروغ د عمر، وزن، د پښتورګو او ځیګر د فعالیت او نورو

ketabton.com - The Digital Library

کلینیکي شرایطو په پام کې نیول د مسمومیت د مخنیوي مهمې برخې دي. په ځانګړې ډول د درملو د Overdose په برخه کې د درمل جوړونکي او نورو روغتیایي مسلکي کسانو مسؤلیت ډېر مهم دی، ځکه د یوې کوچنۍ محاسبوي یا درملیزې تېروتنې پایله هم د جدي مسمومیت سبب کېدای شي.

دریمه برخه د بېلابېلو بیولوژیکي، کیمیاوي او چاپېریالي زهري عواملو اړوند موضوعات رانغاړي. په دې برخه کې د مهمو بیولوژیکي زهري توکو، کیمیاوي زهري موادو، درنو فلزاتو، حشره‌وژونکو او نورو چاپېریالي زهري عواملو د تماس لارې، توکسیکوډینامیک، کلینیکي مظاهر، تشخیص او د درملنې بنسټیز اصول بیان شوي دي. د هرې موضوع په وړاندې کولو کې هڅه شوې چې د زهري عامل د پېژندنې ترڅنګ، د ناروغ د عملي مدیریت لپاره اړین کلینیکي معلومات په روښانه، منظم او علمي ډول وړاندې شوي دي.

چاپېریالي زهرپوهنه په ځانګړې ډول د انسان او چاپېریال ترمنځ د اړیکې له امله اهمیت لري. د هوا، اوبو، خوړو، خاورې، درنو فلزاتو، حشره وژونکو، صنعتي کیمیاوي موادو او نورو زهري عواملو ککړتیا یوازې د یوه فرد روغتیا نه اغېزمنوي، بلکې د ټولنې د روغتیا لپاره پراخې پایلې لرلای شي. له همدې امله د Toxicology زده کړه باید یوازې د ناروغ د درملنې په کچه محدوده نه وي؛ بلکې د مسمومیتونو د سرچینو پېژندنه، د خطر ارزونه، وقایه، عامه پوهاوی او د چاپېریالي خطرونو کمول هم پکې شامل وي.

د دې اثر اساسي موخه یوازې د زهرجنو موادو د ځانګړتیاوو بیانول نه دي؛ بلکې هڅه شوې چې لوستونکي ته د مسموم ناروغ د علمي ارزونې، د خطر د کچې د معلومولو، د ژوند ژغورونکو لومړنیو اقداماتو، د مناسبې درملنې د انتخاب او د احتمالي اختلاطاتو د مخنیوي لپاره اړین بنسټیز او کلینیکي معلومات وړاندې شي. هیله ده چې دا اثر د فارمسي، طب، نرسنګ او د روغتیایي علومو د نورو څانګو د استادانو، محصلینو او روغتیایي مسلکي کسانو لپاره یوه ګټوره علمي او تدریسي سرچینه وګرځي او په پښتو ژبه د کلینیکي زهرپوهنې د معیاري علمي مطالبو په پراختیا کې خپل اغېزمن رول ولوبوي.

په پای کې، د دې اثر اساسي روحیه د علم او امانتدارۍ پر دوو بنسټونو ولاړه ده :د علمي حقیقت لټون او د انسان د ژوند او روغتیا ساتنه .اسلامي لارښوونې انسان د پوهې، تدبر او د متخصصینو څخه د پوښتنې لورې ته رابولي، او طبي علوم د همدې هڅې عملي وسیلې برابروي. له همدې امله د کلینیکي زهرپوهنې زده کړه یوازې د زهري موادو د نومونو، نښو او درملو حفظ کول نه دي؛ بلکې د ناروغ د ژوند د ژغورلو، د ضرر د مخنیوي، د علمي مسؤلیت د ادا کولو او د روغتیایي خدمتونو د کیفیت د لوړولو یوه مهمه برخه ده. د رسول الله ﷺ دا لارښوونه چې (**تَدَاوَوْا عِبَادَ اللَّه**)، او دا نبوي اصل چې (**لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءٌ**)، د طبي زده کړې، څېړنې او درملنې لپاره د هڅې له عمومي اسلامي روحیې سره ژوره اړیکه لري.

له همدې امله تمه ده چې دا اثر به د کلینیکي او چاپېریالي زهرپوهنې د معاصرو علمي اصولو تر څنګ د اسلامي ارزښتونو، د انساني ژوند د حرمت، د ضرر د مخنیوي، د درملنې د مشروعیت او د علمي امانتدارۍ روحیه هم لوستونکو ته وړاندې کړي، څو د فارمسي او نورو روغتیایي علومو محصلین وکولای شي د مسمومیتونو د پېژندنې، مخنیوي، تشخیص او درملنې په برخه کې نه یوازې علمي وړتیا، بلکې مسلکي او اخلاقي مسؤلیت هم په سمه توګه درک کړي.

په درنښت

پوهنیار مولانا ضیاءالاسلام محمدي

د فارمسي پوهنځی د عمومي څانګې کادري غړی

کندهار پوهنتون

فارمسي پوهنځی

کندهار، افغانستان

۱۴۰۵ ل کال

Thank you for reading

Find more e-books and articles on Ketabton - your multilingual digital library.

www.ketabton.com

Ketabton - Pashto, Farsi, Arabic & English